

Александровський О.О., студент,
Яковенко Р.В., канд. екон. наук, доцент
Центральноукраїнський національний
технічний університет,
м. Кропивницький

ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ ЯК ВАЖІЛЬ ПОЛІПШЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

Критичний демографічний стан України вимагає нового методологічного підходу до досліджень взаємодії економіки та екології. Поліпшення рівня охорони довкілля слід сприймати не як самодостатнє явище, а як один з важелів впливу на демографічні процеси в умовах гуманізації суспільного життя. Діалектична єдність людини і природи в системі суспільних, в тому числі й економічних відносин, є одним з головних об'єктів філософського дослідження, що свідчить про глибину зазначеної проблематики.

Збільшення чисельності населення викликає кількісне зростання його потреб. В умовах ринкової економіки таке зростання трансформується у збільшення обсягів виробництва, яке супроводжується, різною мірою, підвищенням рівня забруднення довкілля.

В той же час, експортно орієнтована країна може погіршувати власний екологічний стан, повніше задовольняючи потреби інших країн, і створюючи таким чином передумови для погіршення власного демографічного стану в царинах як природного, так і міграційного занепаду. В цьому випадку можна спостерігати протиріччя економічного та екологічного пріоритетів людського існування.

Скорочення чисельності населення пов'язане із соціально-економічними негараздами, як правило не викликається екологічними ускладненнями, особливо в умовах звуженого суспільного відтворення. Однак, темпи демографічної стабілізації можуть бути набагато меншими за темпи інтенсивного економічного зростання в умовах, коли не враховується екологічний чинник і збільшення обсягів виробництва перетворюється на самоціль.

Механізм розселення населення в умовах недостатнього рівня розвитку ринкового механізму та соціально-економічної інфраструктури буде діяти всупереч екологічній доцільності. Так, люди не зможуть змінювати місце мешкання, за умов відсутності альтернативної роботи, транспортних шляхів тощо.

Збільшення чисельності населення крупних міст внаслідок міграції, тобто механічного приросту, збільшує їх чисельність населення, але створює негативні передумови для його природного відтворення через погіршення екологічного стану. Урбанізаційні тенденції створюють різні за своєю

шкідливістю екологічні зони, що диференціюються за рівнем придатності для життя та його відтворення.

За таких умов, необхідним є досягнення максимальної ефективності прямої дії трьох складових логічного ланцюга: застосування економічних важелів – обмеження або ліквідація забруднення довкілля – поліпшення демографічного стану. Економічну доцільність такого впливу можна висловити у наступній послідовності: здійснення екологічних інвестицій – перетворення їх на демографічний потенціал – формування з нього людського капіталу [2, с. 58].

В умовах подальшого руху до глобалізованого інформаційного суспільства концептуальним способом подолання зазначеної проблематики є застосування важелів масової інформатизації. Наслідком такої діяльності має стати формування суспільних екологічних потреб, по-перше, як засобу задоволення потреб фізіологічних (відновлення економічних природних ресурсів), і, по-друге, як засобу задоволення потреб безпеки (унеможливлення природних катаклізмів та погіршення довкілля) через механізм формування екологічної мотивації економічної діяльності. Це є можливим як на рівні міжнародних територіальних утворень, так і на рівні окремих країн.

Етичні принципи взаємодії з природним середовищем змінюються в процесі розвитку людства, суспільної свідомості та економічного світосприйняття, але в обов'язковому порядку, вони мають включати до себе:

- сприйняття природи не лише як оточуючого середовища, а й як елементу фізіологічної та духовної складової людського існування;
- використання природних ресурсів як фактору розвитку Землі та Всесвіту, а не лише людини тощо [1].

Серед додаткових важелів впливу на екологічні процеси можна назвати:

- створення системи державних закупівель екологічно чистої та безпечної продукції, або продукції створеної за допомогою екологічної технології, за цінами, що суттєво перевищують аналогічні зразки, з урахуванням державних пріоритетів;
- створення довгострокової програми лізингу очисних споруд із відповідним правовим та інституціональним забезпеченням;
- сприяння конкурентним перевагам „екологічної” продукції з метою витіснення з ринку демографічно несприятливих товарів;
- визначення „виделки” оподаткування в залежності від рівня безпечності господарської діяльності, не лише для приватних, а й для державних підприємств;
- розширення кола державних видатків, спрямованих на екологізацію виробництва та пропаганду екологізації споживання.

Література

1. Яковенко Р. В. Екологічні чинники впливу на демографічні процеси [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2017/09/13/ekologichni-chinniki-vplivu-na-demografichni-protsesi>. – Назва з титул. екрану.

2. Яковенко Р. В. Екологічні фактори соціально-економічного розвитку / Роман Яковенко // Вісник Академії митної служби України. – Дніпропетровськ : Академія митної служби. – 2007. – № 1 (33). – С. 57–61.